

Міністерство освіти і науки України

Національна академія наук України

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

«Академічна й університетська наука: результати та перспективи»,

присвячена 90-річчю Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та пам'яті
президента Національної академії наук України, академіка
НАН України Бориса Євгеновича Патона

Збірник наукових праць
за матеріалами

XIII Міжнародної науково-практичної конференції

10 - 11 грудня 2020 року

Полтава 2020

УДК 338

*Ліана Птащенко, доктор економічних наук,
Професор Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна
ORCID ID is 0000-0002-4228-0421
E-mail: lianaptaschenko63@meta.ua*

КОРПОРАТИВНА МОДЕЛЬ БІЗНЕСУ, АДАПТОВАНА ДО УМОВ ЗРОСТАЮЧИХ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ

***Анотація.** У статті розглядаються питання формування корпоративної моделі ведення бізнесу в Україні, які здатні протистояти економічним загрозам. Актуальність підкреслюється тенденціями переформатування суспільних відносин, пов'язаних зі світовою пандемією. Внаслідок карантинних заходів, що вживаються для боротьби з COVID-19, світова економіка і національні економіки більшості країн знаходяться в кризовому стані. Це призводить до посилення економічного егоїзму в суспільстві, гальмує інтеграційні процеси і, як наслідок – призводить до економічних криз бізнесу, окремих галузей та національних економік. Автор підкреслює, що в Україні і до пандемії основні проблеми існували через відсутність корпоративної культури та етики, які проявляються саме через егоїстичні цілі бізнесу. Це високий рівень тіньової економіки, асоціальні цінові надбавки на продовольчі товари, корпоративні «війни», активний відтік трудових ресурсів. Загострилася проблема доступу бізнесу до інвестиційних ресурсів. Взаємна недовіра фінансових корпорацій і нефінансового сектора економіки призводить до дефіциту грошових активів як вкладених, так інвестованих.*

Дослідження дозволило запропонувати корпоративну модель спільного ведення бізнесу фінансової та нефінансової корпорації – банком і промисловим підприємством. При цьому розглядаються варіанти формування такої моделі: корпоративний – шляхом злиття фінансово-промислового капіталу і організаційний – шляхом формування вертикального кластера.

Авторські пропозиції мають практичне значення, оскільки дозволять частково розв'язати проблеми інвестування в розвиток промислових корпорацій, мінімізують негативний вплив зростаючого економічного егоїзму на кризові явища в національній економіці України.

***Ключові слова:** економічний егоїзм, корпорація, криза, фінансово-промисловий капітал, економічні інтереси, бізнес, інвестиції.*

UDC 338

*Liana Ptashchenko, Doctor of Economics,
Professor of National University
«Yuri Kondratyuk poltava polytechnic», Ukraine
ORCID ID is 0000-0002-4228-0421
E-mail: lianaptaschenko63@meta.ua*

A CORPORATE BUSINESS MODEL THAT IS ADAPTED TO THE IMPACT OF EXTERNAL AND INTERNAL ECONOMIC THREATS

***Abstract.** The article deals with the formation of corporate relations in Ukraine, which are based on a model of financial-industrial corporations. Relevance highlighted by trends in the reformatting of public relations related to global pandemic. Due to quarantine measures*

taken to combat COVID-19, the world economy and the national economies of most countries are in crisis. This increases economic selfishness in society, hinders integration processes and, as a consequence, leads to economic crises of enterprises, individual industries and national economies. The author emphasizes that the main problems in Ukraine before the pandemic were due to lack of a corporate culture and ethics, which manifest itself precisely for selfish business purposes. It is a high level of shadow economy, antisocial pricing of food commodities, corporate «wars», active outflow of labor resources. The problem of business access to investment resources has become more acute. Mutual mistrust between financial corporations and the non-financial sector of the economy leads to a deficit in the monetary assets of both those who are investable and those who are invested. The study proposed a corporate business-sharing model of financial and non-financial corporations – bank and industry. But also options for developing such a model are considered: corporate – by merging financial and industrial capital and organizational – by forming a vertical cluster.

Author's proposals are of practical significance, as part of the solution to the problems of investment in industrial corporations, minimize the negative impact of increasing economic egoism on crisis phenomena in the national economy of Ukraine.

Keywords: *economic selfishness, corporations, crisis, financial and industrial capital, economic interests, business, investments.*

Світова економіка і національні економіки більшості країн знаходяться в кризовому стані внаслідок карантинних заходів, що вживаються для боротьби з COVID-19. Так, скорочення валового внутрішнього продукту США оцінюється в середньому на 3,3% за рік. У країнах з розвинутою туристичною галуззю падіння ВВП прогнозується ще більше. Наприклад, в Греції та на Кіпрі – до 6%, Чорногорії – на 8%, в Литві і Латвії – на 7%. В Україні прогноз падіння ВВП становить 7-8%, а за останніми даними – на 4,5% [1].

Такі тенденції призводять до зростання економічного егоїзму в суспільстві, гальмують інтеграційні процеси і, як наслідок – призводять до економічних криз бізнесу, окремих галузей та національних економік. Проблеми, що виникають в результаті пандемії, актуалізують дослідження, яке присвячене розгляду моделей ведення бізнесу промислово-фінансовими корпораціями в Україні, формуванню парадигми корпоративної культури в умовах пандемії та зростаючого економічного егоїзму.

Карантин, введення якого в країнах призвело до негативних тенденцій в окремих галузях національних економік, а, отже, стало причиною виникнення ризиків банкрутства, посилив економічний егоїзм у бізнесі. Слід зазначити, що в Україні і до пандемії основні проблеми існували через відсутність корпоративної культури та етики, які проявляються саме через егоїстичні цілі бізнесу. Це і високий рівень тіньової економіки – понад 40% від загального обсягу ВВП [2, 3], і асоціальні цінові «накрутки» на продовольчі товари ритейлерами, агрохолдингами та торговими монополіями [4], і корпоративні «війни» [5], і активний відтік трудових ресурсів [6], а також інші проблеми національної економіки України. Крім перерахованих, загострилася проблема доступу бізнесу до інвестиційних ресурсів. Взаємна недовіра фінансових корпорацій і нефінансового сектора економіки призводить до дефіциту грошових активів як вкладених, так і тих, що інвестуються. В цьому контексті актуальним є мета цього дослідження – формування нової парадигми корпоративних відносин в Україні, заснованої на моделі взаємодії фінансових і промислових корпорацій.

Необхідність формування і розвиток системи корпоративного управління, яка здатна мінімізувати економічний егоїзм в українському суспільстві, є важливим елементом структурного реформування, що спровокувало актуалізацію наукових досліджень у цьому напрямі. Адекватне оцінювання ефективності управління корпорацією має визначити можливість формування збалансованості інтересів стейкхолдерів та мінімізувати економічний егоїзм в їх відносинах. Крім цього, залишається відкритим питання

збалансованості економічних інтересів учасників фінансово-промислових корпорацій. Фінансова корпорація, зокрема банк, і промислове підприємство мають різне бачення досягнення власних економічних інтересів, тому важливо сформувавши модель їхньої спільної діяльності, в якій ці інтереси стануть максимально збалансованими.

Аналізуючи наукову думку по вказаних проблемах, зазначимо, що представники неокласичної концепції сутності й природи акціонерного капіталу А. Маршалл, П. Самуельсон та Джеймс Мілль розглядають місце держави в регулюванні корпоративного сектора, а також участь інвестиційних фірм і банків в емісії нових акцій на ринку [7]. Видатний вчений XIX в. Торстейн Веблен розглядає суперечності між виробництвом і бізнесом [8], що виникають із-за розвитку корпорацій, підкреслюючи, що капіталісти більш зацікавлені різними спекулятивними операціями і частіше далекі від виробничої діяльності. Глибше досліджують суть інтересів представники соціально-інституціонального напрямку економічної думки. Е. Хансен та С. Кузнець, розглядаючи необхідність змін в розподілі прибутку корпорації, які б поліпшили добробут суспільства і середнього класу [9].

Розглядаючи сутність егоїзму, зазначимо, що в більшій частині в науковому світі сходяться на думці, що це життєва позиція, в якій задоволення особистого інтересу розглядається в якості вищого блага і відповідно до цього постулату, слід прагнути до максимального задоволення свого особистого інтересу, можливо, ігноруючи і порушуючи інтереси інших людей або суспільства в цілому. Сформувалася також наукова думка, що егоїзм є суттєвим мотивом економічної діяльності, важливим фактором розвитку суспільства. У такому випадку він має конструктивний характер.

Економічні інтереси, які породжують егоїзм, за своєю суттю є об'єктивними, оскільки відображають місце і роль суб'єктів господарювання в системі суспільного розподілу праці та відносин в економіці. У той же час, ці інтереси суб'єктивні, оскільки мають своїх носіїв. Зокрема, суб'єктами економічних інтересів можуть бути окремі особи, домогосподарства, підприємці, держава, суспільство в цілому. Плюралізм економічних потреб породжує розмаїття економічних інтересів, які формують складну систему.

Сталий розвиток національної економіки можливий лише шляхом досягнення глобальної мети, яка полягає в добробуті суспільства, де важлива роль належить банкам, котрі є основними інвесторами розвитку промисловості та інших секторів економіки. Адже банківська система, як важливий елемент фінансового ринку, інвестує кредитні ресурси в більшість сфер господарювання національної економіки.

У банківського та промислового бізнесу різні інтереси. Проте, існують протилежні, на перший погляд, інтереси, задоволення яких здатне об'єднати банківський і промисловий бізнес. Наприклад, залучення доступних коштів стратегічних та інституційних інвесторів – мрія топ-менеджменту промислової корпорації, в той час як банк не проти здійснити вдалі інвестиційні вкладення в спекулятивні фінансові інструменти. Припустимо, що цими інструментами стануть акції промислової корпорації. Тоді банк, як фінансова корпорація, стає для підприємства стратегічним інвестором, і в цьому випадку зацікавлений в ефективній діяльності промислової корпорації, пропонуючи кредитні кошти за мінімальною ціною і контролюючи ефективність використання залученого капіталу.

Банк як власник, стане зацікавлений в ефективній діяльності промислового бізнесу, адже від позитивних результатів буде залежати розмір дивідендних виплат (подібна модель злиття банківського і промислового капіталу в японській моделі корпоративного управління дістала назву «кейрецу» і практично демонструє свою ефективність; також вона характерна для німецької моделі корпоративного управління). Як наслідок, збігаються економічні інтереси банківського та промислового бізнесу в зниженні ціни за користування кредитом. Використовуючи механізм фінансового левериджу можна переконатися, що при зменшенні процентної ставки за кредит коефіцієнт рентабельності власного капіталу або фінансової рентабельності зростає [10]. Тобто, прибутковість власного капіталу підприємства буде мати

позитивну динаміку, що є пріоритетним інтересом промислової корпорації. Економічні інтереси банку в такій моделі злиття фінансово-промислового капіталу були б в значній мірі задоволені, оскільки його доходи і рентабельність власного капіталу зростуть у результаті отриманих дивідендів.

Зробимо припущення, що старі акціонери чинять опір і не бажають «розмивати» частину своїх корпоративних прав, ділячись ними з новим власником – банком. У такому випадку ми рекомендуємо спробувати не корпоративну, а організаційну модель ведення спільного бізнесу фінансово-промислових корпорацій, якою є кластер. Згодом в процесі спільної діяльності деструктивний економічний егоїзм з великою ймовірністю трансформується в конструктивний, що стане спонукальним мотивом злиття корпоративного капіталу. У цьому випадку доцільно включити до складу кластера такі фінансові корпорації як страхову компанію, корпоративний пенсійний фонд і компанію з управління активами (КУА).

Слід зазначити, що в Україні розвиток кластерів стримує застаріла законодавча база, а діяльність фінансово-промислових корпорацій практично не підкріплена в правовому аспекті. Статтями 120 і 127 Господарського кодексу України передбачено різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання [11]. Однак поняття «кластер» на законодавчому рівні не врегульоване. Тому досить актуальним є оновлення нормативно-правової бази щодо розвитку, що б дозволило бізнесу об'єднувати фінансово-промислові капітали, зрозуміло, при активній державній підтримці.

У підсумку зазначимо, що авторські пропозиції мають практичне значення, оскільки дозволяють частково розв'язати проблеми інвестування в розвиток промислових корпорацій, мінімізують негативний вплив зростаючого економічного егоїзму на кризові явища в національній економіці України, які загострилися в тривалий період пандемії.

Література

1. Повернення до нормальності: як ЄБРР бачить відновлення європейської економіки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.eurointegration.com.ua › articles › 2020/05/14](http://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/14)
2. Четверта частина ВВП України знаходиться в «міні». Дослідження ЕУ. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/chetvertaya-chast-vvp-ukrainy-nahoditsya-v-teni-issledovanie-ev>
3. Уровень теневой экономики в Украине в 2018 году составил 47% - исследование. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine /v-ukraine-vyros-uroven-tenevoj-ekonomiki-issl-359168/](https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/v-ukraine-vyros-uroven-tenevoj-ekonomiki-issl-359168/)
4. За накручування цін під час карантину штрафи збільшать [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2020/03/30/42693092/>
5. Корпоративні війни під час карантину: як уникнути маніпуляції партнера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ilf-ua.com/ru/blog/korporativnye-voiny-vo-vremya-karantina-kak-izbehat-manipuliatsii-partnera/>
6. Трудова міграція як нова загроза для української економіки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lb.ua/economics/2018/08/09
7. V. D. Bazilevich (2004), *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic teachings], Znannia, Kyiv, Ukraine.
8. T. Veblen (1923) “Absentee Ownership and Business Enterprise in Recent Times”, New York, USA, [Online], available at: https://books.google.com.ua/books/about/Absentee_Ownership.html
9. Kuznets S. (1955), “Economic Growth and income inequality”, *The American Economic Review*, vol. 45 (1), Pittsburgh, USA.
10. Ptaschenko, L. and Kalenichenko, Y. (2020), “Ensuring the economic interests of financial and industrial corporations”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8060>. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.15](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.15)
11. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-1>